УДК: 796

СПОРТДА ТЕРАПЕВТИК ИСТИСНОЛАР: МУАММОЛАР ВА ЕЧИМЛАР

Солиев А.Б.[1,2], Садиков А.А.[1]
[1]Ўзбекистон Миллий антидопинг агентлиги, А. Қодирий к-си, 2, Тошкент.
[2]Тошкентдаги Турин политехника университети, Кичик Ҳалқа йўли к-си, 17, Тошкент.

ТЕРАПЕВТИЧЕСКИЕ ИСКЛЮЧЕНИЯ В СПОРТЕ: ПРОБЛЕМЫ И ИХ РЕШЕНИЯ

Солиев А.Б.[1,2], Садиков А.А.[1]
[1]Национальное антидопинговое агентство Узбекистана, ул. А. Кодири 2, Ташкент.
[2]Туринский политехнический университет в г. Ташкенте, ул. Малая Колцевая, 17, Ташкент.

THERAPEUTIC USE EXEMPTIONS IN SPORTS: PROBLEMS AND THEIR SOLUTIONS

Soliev A.B.[1,2], Sadikov A.A.[1]
[1]National Anti-Doping Agency of Uzbekistan, A. Kodiriy str., 2, Tashkent.
[2]Turin Polytechnic University in Tashkent, Small Ring Road, 17, Tashkent.

Абстракт. *Терапевтик истиснолар Бутунжаҳон антидопинг агентлиги томонидан спортчилар учун жорий қилинган улардаги тиббий зарурат сабабли спортда таъқиқланган моддалар ёки усуллардан қонуний равишда фойдаланиш ҳуқуқини берадиган механизмдир. Ушбу жараён Бутунжаҳон антидопинг агентлигининг Терапевтик истиснолар халқаро стандарти ва бошқа стандартларига мувофиқ амалга оширилади. Ўзбекистон Миллий Антидопинг Агентлиги 2024 йилда ушбу йўналишда муҳим ишлар олиб борди. Ушбу мақола 2024 йилда кўриб чиқилган Терапевтик истиснолар аризалари ва уларга доир юзага келган муаммоларнинг таҳлилига бағишланган.*

Калит сўзлар: *Терапевтик истиснолар, Бутунжаҳон антидопинг агентлиги, спортда таъқиқланган моддалар ва усуллар, спортчи, шифокор.*

Абстракт. *Терапевтические исключения - это механизм, введенный Всемирным антидопинговым агентством для спортсменов, который дает им право законно использовать вещества или методы, запрещенные в спорте, в связи с медицинской необходимостью в них. Этот процесс осуществляется в соответствии с международным стандартом ВАДА по терапевтическому исключению и другими стандартами. В 2024 году Национальное антидопинговое агентство Узбекистана провело важную работу в этом направлении. Статья посвящена анализу заявлений по терапевтическому исключению, рассмотренных в 2024 году.*

Ключевые слова: *Терапевтическое исключение, Всемирное антидопинговое агентство, запрещенные вещества и методы в спорте, спортсмен, врач*

Abstract. *Therapeutic Use Exemptions are a mechanism introduced by the World Anti-Doping Agency for athletes that gives them the right to legally use substances or methods prohibited in sports due to a medical need for them. This process is carried out in accordance with the WADA International Standard on Therapeutic Use Exemptions and other standards. In 2024, the National Anti-Doping Agency of Uzbekistan carried out important work in this direction. The article is devoted to the analysis of applications for Therapeutic Use Exemptions considered in 2024.*

Keywords: *Therapeutic Use Exemptions, World Anti-Doping Agency, prohibited substances and methods in sports, athlete, physician.*

Терапевтик истиснонинг моҳияти. Терапевтик истисно (ТИ) (Therapeutic Use Exemption - TUE) – спортчига Бутунжаҳон антидопинг агентлиги (ВАДА) жорий қилган ВАДАнинг “Спортда таъқиқланган моддалар ва усуллар рўйхати” Халқаро стандартига киритилган таъқиқланган дори воситалари ва усуллардан қонуний тарзда фойдаланиш имкониятини берувчи ўзига хос жараён бўлиб, у жаҳон антидопинг дастурининг мажбурий қисми, спортчилар учун даволаниш ҳуқуқи ва спортчига даволаниши учун мусобақа пайтида ва мусобақадан ташқари вақтда таъқиқланган дори воситасидан ёки усулдан қонуний фойдаланиш ҳуқуқини беради. [1].Спортчига ТИ рухсати берилган тақдирда спортда таъқиқланган керакли дори-дармонларни қабул қилиш ва агар спортчи томонидан топширилган допинг синаманинг натижаси ижобий бўлган тақдирда ҳам унга санкциялар қўллаш хавфидан озод қилади.

Терапевтик истисно жаҳон спорт ҳамжамиятида адолатли рақобат муҳитини таъминлашда муҳим ўрин тутади. Ушбу жараён спортчиларнинг саломатлигини муҳофаза қилиш билан биргаликда, антидопинг қоидаларига риоя қилиш учун бир хил стандартларни жорий этишга хизмат қилади. ТИ нафақат спортчиларнинг тиббий эҳтиёжларини қондириш, балки мусобақаларнинг ҳалол ва шаффоф ўтишига ҳисса қўшишга қаратилган муҳим механизм ҳисобланади [2,3].

Айтиш жоизки, ТИ Жаҳон антидопинг дастурининг мажбурий қисми бўлиб, у барча спорт турлари ва мамлакатлар уйғунлашувини таъминлайди. ТИга мурожаат қилишнинг ўзига хос мезонлари, масъулияти ва жараёни бўлиб, буларни спортчилар ҳамда спорт шифокорлари билиши муҳим омиллардан бири ҳисобланади.

Ўзбекистон Миллий антидопинг агентлиги. Ўзбекистон миллий антидопинг агентлиги (ЎзМАДА) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 3 январдаги ПҚ-3457-сон “Ўзбекистон Республикаси Миллий антидопинг агентлиги фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори асосида ташкил этилган бўлиб, ўз фаолиятини спортда допинг қўлланилишининг олдини олиш ва допингга қарши курашиш соҳасида ягона давлат сиёсатини самарали амалга ошириш, спортда допингга қарши кураш тўғрисидаги халқаро конвенция, Бутунжаҳон антидопинг кодекси ва бошқа халқаро антидопинг стандартлари талабларига риоя этилишини таъминлаш мақсадида,

шунингдек, Бутунжаҳон антидопинг агентлигининг тавсия ва таклифларини инобатга олган ҳолда олиб бориши белгиланган [4].

Агентлик фаолиятини самарали ташкил этиш мақсадида юқоридаги қарордан ташқари, бир неча бор олий даражадаги ҳукумат қарорлари ҳам қабул қилинган. Хусусан, 2021 йил 6 апрелда Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПҚ-5057-сон "Ўзбекистон Республикаси Миллий антидопинг агентлиги фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори, 2023 йил 8 майдаги ПҚ-149-сон "Маъмурий ислоҳотлар доирасида Ўзбекистон Республикаси Миллий антидопинг агентлиги фаолиятини самарали ташкил қилиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори ҳамда 2018 йил 23 февралдаги Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миллий антидопинг агентлиги тўғрисида"ги Низоми бунга яққол мисол бўлади [5,6,7].

Мазкур қарорлар нафақат Агентлик фаолиятини янги босқичга олиб чиқди балки унинг моддий-техник базасини мустаҳкамлашда ҳам муҳим аҳамият касб этди. Агентлик ўз фаолиятини юқоридаги қарорлар ва Низом асосида юритиб келади. Унда агентликнинг мақоми, асосий вазифалари, функциялари, ҳуқуқлари, масъулияти, фаолиятини ташкил этиш ва ҳисобот бериш тартиби белгиланган.

Ўзбекистон миллий антидопинг агентлигининг Терапевтик истиснолар борасидаги фаолияти

ЎзМАДА спортчиларнинг тиббий заруратини ва халқаро антидопинг қоидаларига мувофиқ адолатли рақобатни таъминлаш ҳамда юқоридаги қарорлар ижросини самарали таъминлаш мақсадида терапевтик истиснолар борасида кенг кўламли ишларни йўлга қўйган. Хусусан, 2023 йилда Агентлик томонидан Терапевтик истиснолар комисссияси (ТИК) ва экспертлар кенгаши таъсис этилган бўлиб, мазкур комиссияга тиббиёт, фармацевтика ва биокимё соҳасида фаолият юритадиган малакали мутахассислар жалб этилган. ТИКнинг асосий вазифаси, спортчилар томонидан келиб тушган ТИ аризаларини қисқа муддатда сифатли тарзда кўриб чиқиш ва уларни эксперт баҳолаш ҳамда хулоса беришдан иборат.

ТИ аризалари бўйича умумий кўрсаткичлар

2024 йил давомида ЎзМАДА Терапевтик истиснолар комисссияси томонидан 8 та Терапевтик истисно аризалари кўриб чиқилди. Қуйида ушбу аризалар бўйича чиқарилган натижалар келтирилган:

ТИ рухсати берилган аризалар: 5 та (62,5%).

ТИ рухсати рад этилган аризалар: 3 та (37,5%).

Келиб тушган ТИ аризаларининг 4 тасини ретроактив, 4 тасини проспектив аризалар ташкил этди. Мурожаатларнинг энг кўпини эндокринологик касалликлар (4 та) ташкил этган бўлса, офтальмологик касалликлар бўйича – 2 та, кардиологик ҳамда нефрологик касалликлар бўйича биттадан мурожаат келиб тушган.

Юқоридаги статистикадан кўринадики, ЎзМАДАга спортчилар томонидан кўпроқ эндокринологик касалликлар бўйича аризалар келиб тушган бўлса-да, мазкур аризаларнинг 3 таси шифокор томонидан нотўғри қўйилган ташхис ва/ёки нотўғри буюрилган дори воситаси туфайли рад этилишига сабаб бўлди. Бу шифокорларнинг ўз ишларига янада масъулиятли ёндошишлари кераклигини кўрсатади.

Гарчи офтальмологик ва кардиологик йўналишларда топширилган ТИ аризалари қаноатлантирилган бўлса-да, ушбу соҳалардаги тиббиёт ходимларининг малакасини ошириш ва спортчилар билан ишлашда, айниқса уларга спортда таъқиқланган дори воситаларини буюришда огоҳ бўлишлари зарурлигини кўрсатди.

ЎзМАДАга юборилган ТИ аризаларидаги хато ва камчиликлар

Юқори ёзилганидек, ТИ аризаларини топширишнинг ўзига хос мезонлари бўлиб, спортчи ва унинг шифокори томонидан мазкур мезонларга риоя қилмаслик топширилган ТИ аризасининг қайтарилишига ва/ёки аризани кўриб чиқиш муҳлатининг чўзилиб кетишига олиб келиши мумкин. Хусусан, проспектив тарзда топширилган ТИ аризалари спортчининг кейинги мусобақасидан камида 30 кун олдин топширилиш талаб этилади. Сабаби, ТИ аризаларини кўриб чиқишнинг муҳлати кўпи билан 21 кунни ташкил этади [2, 3]. Ариза мазкур муҳлатда кўриб чиқилмаганда, спортчи қатнашиши режалаштирилган мусобақанинг бошланиб қолиши ва спортчининг карьерасига салбий таъсир қилиш хавфи туғилади. Шунга кўра, ТИ учун мурожаат қилинганда спортчи ва унинг даволовчи шифокори мукаммал тўлдирилган ТИ аризасидан ташқари, спортчининг ташхисини тасдиқловчи етарли тиббий маълумотларни ҳам тақдим этишлари лозим бўлади.

ЎзМАДА томонидан мана шундай ҳолатларни олдини олиш мақсадида мунтазам равишда спортчилар, спорт шифокорлари ва бошқа мутасаддилар учун антидопинг таълимоти, хусусан, ТИ борасида семинар, вебинар ҳамда онлайн учрашувлар ташкиллаштириб, уларга соҳага тегишли муҳим маълумотлар бериб борилади. Шунга қарамай, ТИ аризаси топшириш жараёнида қатор камчиликлар кузатилмоқда. Ушбу хатолар жараённинг самарадорлигига салбий таъсир кўрсатган ҳолда, спортчиларнинг рухсат олиш имкониятини қийинлаштирмоқда. ТИга мурожаат қилишда йўл қўйилаётган камчиликлар орасида қуйидагиларни таъкидлаш ўринлидир:

1. **Аризани тўлдиришдаги камчиликлар:**

- Спортчи ва шифокорлар томонидан ариза шаклини нотўғри ёки чала тўлдириш.
- Инглиз тилини яхши билмаслик сабабли маълумотларни нотўғри киритиш.
- Тиббий ташхисни ёки зарур тиббий маълумотларни нотўғри кўрсатиш.

2. **Тиббий хулосаларнинг етишмаслиги:**

- Етарли тиббий ҳужжатларнинг тақдим этилмаслиги.
- Қўшимча тиббий таҳлиллар талаб қилинганда, уларни топширишда муддатнинг чўзилиб кетиши ёки спортчиларнинг уларни топширишдан бош тортиши.

3. **Шифокорлар билан боғлиқ муаммолар:**

- Шифокорлар томонидан ариза тўлдиришни рад этиш.
- Ариза шаклига имзо қўймаслик.
- Нотўғри ташхис қўйиш ёки даволаш учун ноўрин дори воситаларини ёзиш.

Ушбу юқорида санаб ўтилган муаммолар туфайли, Агентлик томонидан ТИ аризаларини ўз вақтида кўриб чиқиш ва хулоса бериш қийинлашмоқда. Бундан ташқари, ЎзМАДА томонидан рад этилган ТИ аризаларида тиббий ташхис нотўғри қўйилганлиги ёки спортчига ноўрин дори воситаси буюрилганлиги ҳолатлари аниқланмоқда. Бу эса нотўғри даволаш режаларини ишлаб чиқишга

ҳамда спортчига ТИ рухсати берилишининг рад этилишига олиб келмоқда.

Терапевтик истисно аризалари таҳлили: тиббий хатоликлар ва уларнинг оқибатлари

Спортда терапевтик истиснолар тизими спортчиларнинг тиббий эҳтиёжларини қондириш билан биргаликда, антидопинг қоидаларига қатъий риоя қилиш мақсадида ҳам жорий қилинган. Ўзбекистон Миллий Антидопинг Агентлиги ҳузуридаги Терапевтик истиснолар комиссиясига келиб тушган аризалар таҳлил қилинганда, уларнинг айримларида шифокорлар томонидан йўл қўйилган хатолар спортчига ТИ рухсати беришда жиддий муаммоларни келтириб чиқармоқда. Ушбу хатолар нафақат антидопинг қоидаларини бузиш хавфини туғдириши, балки спортчининг саломатлигига ҳам жиддий зиён етказиши мумкин. Хусусан, қандли диабетнинг 2-тури билан оғриган спортчининг ТИ аризаси кўриб чиқилганда шифокор томонидан бир нечта жиддий хатоликларга йўл қўйилганлиги маълум бўлди. Керакли тиббий ва биокимёвий таҳлиллар ўтказилмасдан, айрим таҳлил натижалари асосида спортчига тўғридан-тўғри инсулин буюрилган.

Одатда, тиббий ва фармакологик таҳлилни тўғри йўлга қўйиш учун инсулин буюришдан олдин, диабетни назорат қилиш мақсадида синовдан ўтган турли муқобил усуллар, жумладан, метформин ва SGLT-2 ингибиторлари каби гипогликемик препаратларни қўллаб кўриш тавсия этилади. ВАДА талабларига мувофиқ ҳам, спортчига ТИ рухсати беришдан олдин, унга муқобил таъқиқланмаган муолажа усулларини буюриш, улар самарасиз бўлган тақдирдагина таъқиқланган дори воситасига ўтиш тавсия этилади. Мазкур ҳолатда тўғридан-тўғри инсулин терапиясини буюриш нафақат антидопинг талабларига зид, балки гипогликемия, инсулин резистентлиги ва метаболик муаммоларни кучайтириш хавфини ҳам оширади.

Яна бир ҳолатда спортчининг соғлиғи билан боғлиқ бўлган ҳолат учун, унга таъқиқланган анаболик стероид – тестостерон буюрилган. Бу ҳолатда ҳам спортчининг гормонал ҳолати ва метаболик таҳлиллари етарлича ўрганилмаган ва тестостерон зарурати илмий асосланган тиббий хулоса билан тасдиқланмай туриб, спортчига ТИ учун ариза топшириш тавсия қилинган.

Маълумки, тестостерон ва унинг аналоглари анаболик стероидлар бўлиб, ВАДА томонидан доимий таъқиқланган моддалар қаторига киради. Гипогонадизм ёки бошқа гормонал муаммолар учун тестостерон терапияси зарур бўлган ҳолларда ҳам, уни буюриш учун аниқ гормонал таҳлиллар ва тиббий асосланган далиллар талаб қилинади. Шуни таъкидлаш жоизки, тестостеронни даволаш учун буюришда гипогонадизм касаллиги органик табиатга эга бўлиши ВАДА томонидан мутлақ талаб ҳисобланади.

Баъзи дори воситалари тиббиёт амалиётида кам қўлланилади. Шунга қарамай, уларнинг таъқиқланган моддалар рўйхатига киритилгани шифокорлар томонидан доимо эътиборга олиниши керак бўлади. Бунда ВАДА томонидан мунтазам янгиланадиган “Спортда таъқиқланган моддалар ва усуллар рўйхати” шифокорлар учун асосий ҳужжат вазифасини бажаради. Тажрибамизда шундай ҳолат ҳам кузатилдики, унда шифокорга мурожаат қилган спортчи ўзининг спорт билан профессионал даражада шуғулланишини айтмаслиги, шифокор эса спортчини Соғлиқни сақлаш вазирлиги талаблари асосида стандарт текширувлардан ўтказмай туриб, унга тиббиёт амалиётида мазкур ҳолат учун деярли қўлланилмайдиган ва фақат оғир тиббий ҳолатлардагина буюриладиган дорини тавсия қилган. Бунда спортчи ҳам, шифокор ҳам дори воситаси таркибида спортда таъқиқланган моддалар борлигини инобатга олишмаган.

Мазкур ҳолат спорт амалиётида жиддий хавотир уйғотади. Сабаби, спортчи оддий деб ҳисоблаган дори воситаси таркибида спортда таъқиқланган модда борлигини билмасдан уни истеъмол қилади. Қолаверса, мазкур дори воситаси унинг соғлиғи учун фойдадан кўра, зарарли оқибатларга ҳам олиб келиши мумкин бўлади.

Айтиш жоизки, Терапевтик истиснoларга мурожаат қилишда шифокорлар томонидан йўл қўйиладиган хатолар нафақат спортчилар учун муаммолар туғдириши, балки антидопинг қоидаларига зид ҳолатларнинг келиб чиқишига ҳам сабаб бўлади. Бу каби ҳолатларни олдини олиш учун тиббий ҳужжатларнинг тўғри тайёрланишига эътибор қаратиш, Миллий антидопинг агентлиги ҳамда спорт федерациялари ва шифокорлар ўртасида ҳамкорликни кучайтириш муҳим ҳисобланади. Албатта, бу борада ЎзМАДА томонидан тиббиёт ходимлари учун доимий равишда ўқув семинарлари ва вебинарлар ўтказиш орқали ТИ жараёни ва талабларини тушунтириш йўлга қўйилган. Ўз навбатида, шифокорлардан ҳам ВАДА томонидан тасдиқланган тиббий стандартларга қатъий амал қилиш, спортчиларнинг саломатлиги ва уларнинг антидопинг қоидаларига риоя қилишини таъминлаш талаб қилинади.

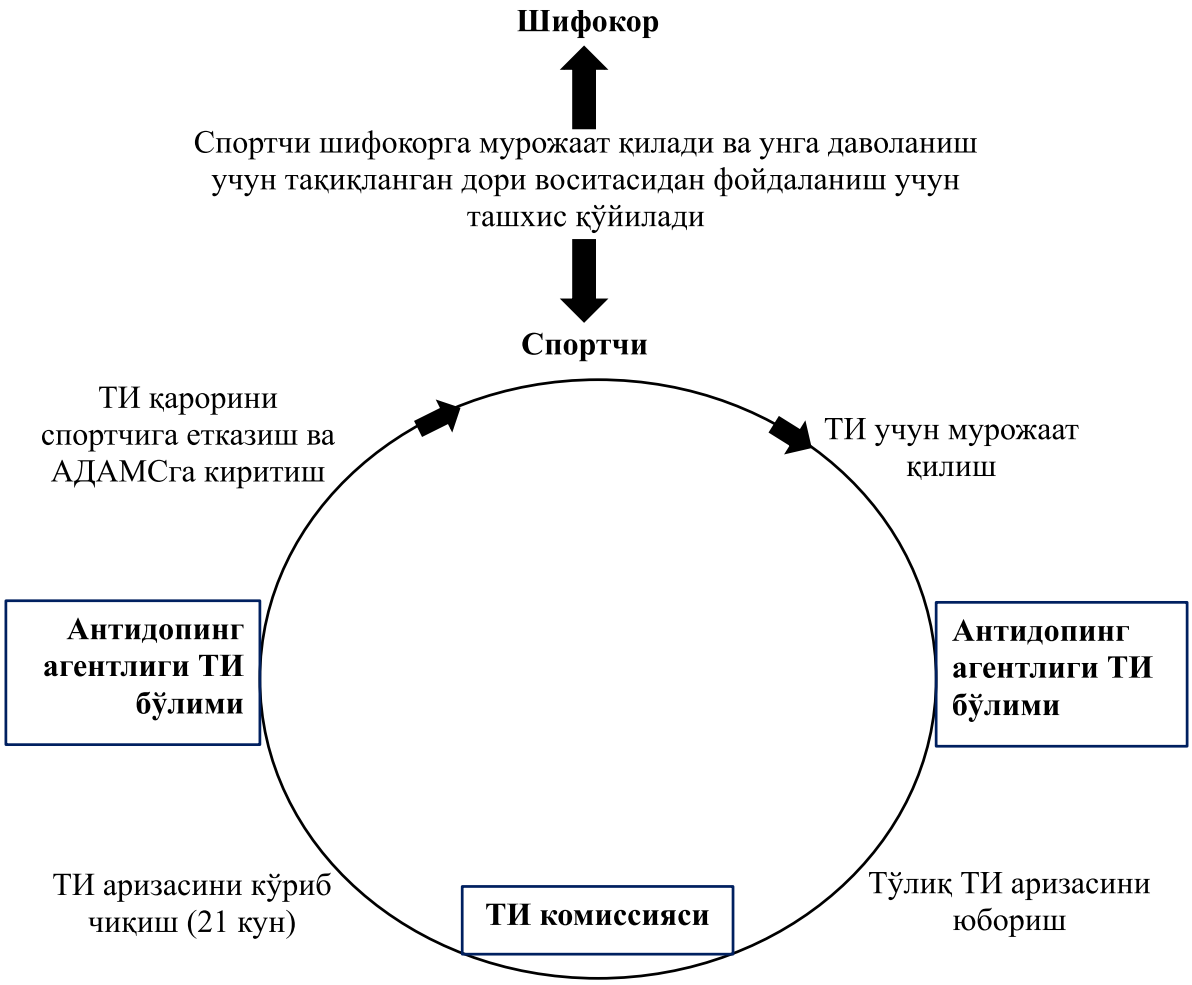
ТИ жараёни мезонлари

ТИнинг жорий қилиниши спортчига тиббий зарурат билан таъқиқланган моддалар ёки усуллардан фойдаланиш имкониятини бериш билан бир қаторда, антидопинг қоидаларига зид келмаслиги учун аниқ мезонларга асосланган. Ушбу жараёнда спортчиларга қўлланадиган ҳар қандай дори воситаси ёки усул ВАДАнинг ТИ стандартларига мувофиқ этика ва тиббий талабларга жавоб бериши лозим. Спортчи томонидан ТИ аризаси билан мурожаат қилишда қуйидаги схемага риоя қилинишини таъкидлаб ўтиш лозим (1-расм).

1-расмдан кўриниб турибдики, спортчининг соғлиғи билан муаммолар юзага келганида, шифокорга мурожаат қилиш ва тиббий ҳолатнинг аниқ ташхисини қўйиш муҳим аҳамият касб этади. Зеро тўғри қўйилган ташхис ҳар доим ҳам спортчига спортда таъқиқланган дори воситасидан фойдаланиш талабини қўймайди.

Шуни таъкидлаш ўринлики, спортчи шифокорга борганида ўзининг спортчи эканлиги, ундан исталган вақтда допинг синама олиниши мумкинлиги, шу туфайли исталган дори воситасидан фойдаланиш унга тўғри келмаслигини шифокорга эслатиши лозим бўлади. Қолаверса спортчилар имкон қадар спорт шифокорига ёки спортдан хабари бор шифокорга мурожаат этишлари лозим бўлади.

Шифокор спортчини самарали даволаш учун снга спортда таъқиқланган дори воситасини буюришдан олдин мазкур дори воситасининг айни таъқиқланмаган муқобил шакли бор ёки йўқлигини текшириб кўриши, агар бор бўлса ўша таъқиқланмаган шаклидан фойдаланиши ўринли бўлади. Лекин шуни ҳам таъкидлаш керакки, агар дорининг бундай муқобил шаклини аввал спортчи қабул қилмаган ёки қабул қилганида ножўя таъсирлари кузатилган бўлса, спортчи устида “тажриба ўтказиш” тавсия этилмайди.

1-расм. Спортчи томонидан ТИ аризаси юбориш ва уни кўриб чиқиш жараёни.

Шифокор спортчига спортда таъқиқланган дори воситасини буюрган бўлса уни тиббий ташхис ва керакли тиббий таҳлиллар билан исботлай олиши лозим бўлади [8]. Акс ҳолда спортчининг ТИ аризаси рад этилиши мумкин.

Терапевтик истисноларнинг тўғри қўлланилиши ва қоидаларга мувофиқлиги халқаро спорт ҳамжамиятида ишончлилик ва адолатли рақобатни таъминлашда катта аҳамият касб этади. Шу боисдан, спортчилар ва уларнинг ёрдамчи шахслари, жумладан, шифокорлар, антидопинг қоидалари ва ТИ талабларини яхши билишлари шарт.

ТИ олиш жараёни халқаро стандартлар ва миллий антидопинг ташкилотлари томонидан белгиланган тартибларга кўра амалга оширилади. Ушбу жараёнда спортчи, унинг шифокори ва миллий антидопинг ташкилотлари ўртасида самарали алоқа ва ҳамкорлик ўрнатилиши зарур.

Хулоса

Терапевтик истисноларжараёни нафақат антидопинг стандартларига риоя қилиш, балки спортчиларнинг соғлиғини ҳимоя қилишга қаратилган муҳим тизим ҳисобланади. Шунга кўра, спорт федерациялари, мураббийлар ва шифокорлар ушбу жараёнга масъулият билан ёндашишлари талаб этилади. Бу эса нафақат ТИ аризаларини ўз вақтида кўриб чиқилишига, балки спортчининг соғлиғи билан боғлиқ муаммоларни ҳам ўз вақтида бартараф эитилишига олиб келади.

2024 йилдаги ТИ аризалари бўйича ишларни таҳлил қилиш, мазкур жараённи янада самарали ва шаффоф қилиш учун қатор чора-тадбирларни кўриш зарурлиги кўрсатди. Жумладан, ТИга ариза бериш жараёнида спортчилар ва спорт шифокорлари томонидан турли хатоликларга йўл қўйилиш ҳолатлари аниқланди. Ушбу хатоларни камайтириш мақсадида Ўзбекистон миллий антидопинг агентлиги томонидан таълим ва ўқув дастурларини ташкил қилиш ва уларда ТИ аризаларида йўл қўйилаётган хатоликларни тавсифлаш ва уларни самарали тарзда бартараф этиш чоралари кўрилиши муҳимлиги ойдинлашди. Шунга кўра, келгусида ТИ жараёнини яхшилаш учун хатоларни мунтазам таҳлил қилиш ва таклифлар тайёрлаш устувор йўналишлардан бири эканлиги белгилаб қўйилди. Алалхусус, ТИ жараёнининг самарадорлиги нафақат спортчига берилган рухсатнома сифати, балки қоидаларга риоя қилиш даражаси орқали ҳам баҳоланади.

Ўз навбатида, ЎзМАДА томонидан ТИ жараёнини яхшилаш бўйича амалга ошириладиган тадбирлар нафақат спортчилар, балки халқаро даражадаги антидопинг стандартларига тўлиқ мувофиқ бўлишга ҳам ёрдам беради. Спортчиларнинг тиббий кўмакка бўлган эҳтиёжларини ҳисобга олиб, янги механизмларни жорий қилиш орқали ТИ жараёнида йўл қўйиладиган камчиликларни минимал даражага тушириш лозим бўлади. 2025 йилда ушбу жараённинг янада муваффақиятли бўлиши учун Ўзбекистон спорт федерация ва ассоциацияларининг ЎзМАДА билан доимий ҳамкорлигини кучайтириш зарур.

Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, ТИ спортчига фақатгина алоҳида шартларда қўлланилади ва ушбу рухсатноманинг ноқонуний фойдаланишга

айланмаслиги учун қатъий мониторинг ва назорат тизимини ҳам жорий этиш лозим бўлади. Бу борада Бутунжаҳон антидопинг агентлиги ва унинг халқаро стандартлари ушбу жараённинг шаффофлигини ва унинг барча спорт турларида қўлланилишини таъминлашга қаратилганлигини эслатиш кифоя қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Prohibited List 2025. https://www.wada-ama.org/en/resources/world-anti-doping-code-and-international-standards/prohibited-list.

2.WorldAnti-DopingCode2021.https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/2021_wada_code.pdf.

3. International Standard for Therapeutic Use Exemptions (ISTUE) 2023. https://www.wada-ama.org/en/resources/world-anti-doping-code-and-international-standards/international-standard-therapeutic-use.

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 03.01.2018 йилдаги ПҚ-3457-сон “Ўзбекистон Республикаси Миллий антидопинг агентлиги фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори. https://lex.uz/docs/3483335?ONDATE2=10.05.2023&action=compare.

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 06.04.2021 йилдаги ПҚ-5057-сон “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миллий антидопинг агентлиги фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори. https://lex.uz/uz/docs/5356633?ONDATE=10.05.2023&ONDATE2=07.04.2021&action=compare.

6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 08.05.2023 йилдаги ПҚ-149-сон “Маъмурий ислоҳотлар доирасида Ўзбекистон Республикаси Миллий антидопинг агентлиги фаолиятини самарали ташкил қилиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори. https://lex.uz/uz/docs/6461740

7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 27.04.2021 йилдаги 238-сон “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миллий антидопинг агентлиги тўғрисидаги низомга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги қарори. https://lex.uz/uz/docs/5391853.

8. WADA Checklist for Therapeutic Use Exemption (TUE) Application. Search | World Anti Doping Agency.